

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék	i
Ábrák jegyzéke	ii
1.1 Hipotézisek	1
1.2 Kutatási módszertan.....	2
Második fejezet: „Én nem gondolom, hogy a bűnelkövetők alapján véve rossz emberek lennének” - Kutatási eredmények bemutatása	3
2.1 A kutatási eredmények háttér-információi	3
2.1.1 A vizsgált célcsoportok általános jellemzői.....	3
2.2 Kutatási területek	4
2.2.1 Választott hivatás okának megismerése	4
2.2.2 Szegénység – avagy miként értelmezik a fogalmat a rendőrök és a szociális munkások	6
2.2.3 Bűnelkövetésről általában.....	10
2.2.4 Az értékrend vizsgálata.....	17
2.2.5 Együttműködés más szervekkel, szervezetekkel	20
Összefoglalás	23
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	26
1.FÜGGELÉK: KEMÉNYADAT – TÁBLÁZAT	I
SZOCIÁLIS MUNKÁSOK.....	I
RENDŐRÖK	I

Ábrák jegyzéke

1. ÁBRA: "LOMBROSO FEJ"	12
2. ÁBRA: MASLOW – FÉLE SZÜKSÉGLETPIRAMIS.....	19

"A bűncselekményeket jobb megelőzni,
mint büntetni" (Cesare Beccaria)

A SZEGÉNYSÉGGEL ÖSSZEFÜGGŐ MEGÉLHETÉSI BŰNELKÖVETÉS – AVAGY, AHOGYAN A SZOCIÁLIS MUNKÁSOK ÉS A RENDŐRÖK LÁTJÁK

A témaválasztás két fő okból származik. Elsősorban azért érdemes a választott témával részletesebben foglalkozni, mert egyre gyakrabban hallhatunk- e fogalomról a médiában, a különböző írott sajtókban, valamint a köznyelvben is egyre több figyelmet kap a megélhetési bűnelkövetés fogalma. Másodsorban pedig azért érdekes e téma, mivel szociális szakemberként úgy vélem, és úgy tapasztalom, hogy a különböző szakmák máshogy ítélik meg ezt a fogalmat, ezt a „tevékenységet”.

A kutatás empirikus része két Tiszántúli településen zajlott le. A kutatás célja a szegénység bűnözésre gyakorolt hatásának vizsgálata, az esetleges túlélési stratégiák, a lehetséges megoldási lehetőségek, a helyiek egymáshoz való viszonya, a szolidaritás jelenségének vizsgálata.

Mindezek mellett cél továbbá az, hogy feltárjam a rendvédelmi szervek állományában dolgozó rendőrök, valamint a vizsgált településen a Családsegítő és Gyermekvédelmi Központ felsőfokú szakképesítéssel rendelkező szociális munkásainak véleményét és tapasztalatait e témában. Ennek fontosságát két okban látom. Egyrészt úgy vélem, szükséges a megfelelő szintű intézményes és személyes szakmai kapcsolat kialakítása a két szektor között, mivel ezzel az együttműködéssel hatékonyabbá tehető a problémamegoldás. Másrészt viszont azt tapasztalom, hogy éles ellentétek figyelhetők meg a két hivatás munkatársainak szemléletében, ezért rendkívül fontosnak tartom ezen - a két szakmában megjelenő - legtipikusabb szemléletbeli különbségeket feltárni, értelmezni.

A téma fontossága tehát abban rejlik, hogy egyre nagyobb szükség lenne az interprofesszionális kapcsolatok kialakulására, kialakítására és a szoros együttműködésére a két vizsgált célcsoportot illetően. Az interprofesszionális kapcsolat lényege ugyanis az, hogy a különböző szakmák képviselőinek közös kommunikációja, tevékenysége és együttműködése alakuljon ki, egy közösen meghatározott ügy, tevékenység, cél érdekében. A meglévő tudások összezésizolása, összeadása révén magasabb szintre emelhetővé válik a problémák kezelése és megoldása.

MÓDSZERTANI LEÍRÁS

1.1 Hipotézisek

Kutatásomban arra kerestem a választ, hogy milyen hatékonysággal és milyen együttműködési képességgel és készséggel rendelkeznek a rendőrök és a szociális munkások egy – egy problémát illetően. Mindkét vizsgált célcsoport ugyanis a jelzőrendszer tagja. A jelzőrendszer működésének jogszabályi hátterét az 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról a családsegítő szolgálatok számára feladatként jelöli meg a jelzőrendszer kiépítését és működtetését. A jelzőrendszer definiálásakor elmondható, hogy az egyének, családok szociális helyzetéről, problémáiról szóló folyamatos információáramlás, segítségnyújtás érdekében szervezetek, intézmények, magánszemélyek közötti fenntartott kapcsolatról beszélhetünk. Tagjai közé nem csak a két vizsgált célcsoport tartozik, hanem beszélhetünk külső és belső jelzőrendszeri tagokról. A teljesség igénye nélkül külső tagok közé tartoznak például a gyermekvédelmi intézmények, önkormányzati szakemberek, egészségügyi intézményekben dolgozók, oktatási intézmények, egyházak, társadalmi szervezetek, önkéntesek, rendőrök, katasztrófavédelem. A jelzőrendszer belső tagjai közé pedig a gyermekjóléti szolgálat, a családsegítő szolgálat, valamint az integráltan működő intézmények esetében a speciális szolgáltatók tartoznak (1993. évi III. törvény).

A kutatás további célja az, hogy megismerjem a két szakma véleményét a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés témakörében. Mivel sokszor lehet hallani arról, hogy a rendvédelmi szerv dolgozói előítéletesek, rasszista megközelítéseket alkalmaznak egy – egy szituációban, valamint a szociális szféra dolgozói pedig akár „szemet hunynak” egy – egy eset felett. Ennek kiderítésére úgy véltem ideális egy – egy fókuszcsoporthozos beszélgetés a tények, tévhitek eloszlatására.

A kutatás hipotézisei a következők voltak:

- A rendőrök a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés esetén a jogszabályok és előírások mentén végzik feladatukat, kevés figyelmet fordítva az ok – okozati folyamatok megismerésére

- A szociális munkások szociális érzékenysükből és hivatásukból kifolyólag elsősorban nem a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés súlyát mérik fel, hanem a bűnelkövetés hátterének megismerésére fordítanak figyelmet
- Feltételeztem, hogy a bűnelkövető személyek kilátástalan élethelyzetük miatt követik el a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetéseket
- A két szakma nézetei, nézőpontjai és megítélései időnként eltérnek egymástól azonban úgy vélem, képesek a hatékony együttműködésre

1.2 Kutatási módszertan

A kutatásomat két Tiszántúli településen dolgozó öt rendőrrel és öt szociális munkással készítettem. A vizsgált két település közös jellemzője, hogy a leghátrányosabb térségek kedvezményezett települései közé tartoznak. A kedvezményezett település arra utal, hogy társadalmilag – gazdaságilag és infrastrukturális szempontból elmaradottnak tekinthető, valamint a munkanélküliségi arány meghaladja az országos átlag 1,75-szörös mértékben (Kistérségi Mutató 2008). További jellemzőjük, hogy a magas munkanélküliségből kifolyólag sok család és személy él alacsony életszínvonalon, marginalizált élethelyzetben. E két településen a romák száma is viszonylag magasnak mondható.

Az adatgyűjtéshez kvalitatív módszereket alkalmaztam. A módszer kiválasztásakor a fókuszcsoportos beszélgetés mellett döntöttem. A fókuszcsoport, mint a kvalitatív közvélemény-kutatás alapszerepe hosszú történelmi múlttal rendelkezik, azonban még a mai napig sem épült be teljes mértékben a módszer alkalmazóinak tudatába. A fókuszcsoporttal, mint társadalomtudományi kutatási módszerrel Robert Merton foglalkozott először. Ekkor azonban nagyon keveset foglalkoztak e módszer széleskörűvé tételével. A nyolcvanas évektől kezdték el használni a társadalomtudományi kutatók, s ekkortól kezdve vívott ki magának nagyobb szerepet (Síklaki 2006).

Vicsek Lilla szerint a fókuszcsoport további előnye, hogy az alanyok a beszélgetés során felfedezhetik a közös tapasztalatok erejét, rádöbbenek arra, hogy az általuk megélt események, élmények nem egyediek. Ezáltal össze tudják hasonlítani tapasztalataikat és mélyebb tanulási folyamatot sajátíthatnak el (Vicsek 2006).

Az általam végzett kutatásban mini fókuszcsoportos kvalitatív módszerről beszélhetünk, hiszen öt résztvevőből állt. A kutatók véleménye szerint akkor ideális a minicsoport, amikor magasabb létszám összehozása egy helyre, egy adott időpontban nehezen valósítható meg. Az interjú alanyaira jellemző, hogy célcsoport specialista, vagy legalábbis átlagon felül tájékozottak a témában és kommunikációs készségeik is kiválóak. További érv a minicsoport mellett, hogy egy adott témát a mélyinterjúhoz közeli részletességgel megismerhetünk, de így módunk van megismerni a csoportban végbenő interakciókat is (Síklaki 2006).

Úgy vélem az általam megkérdezett rendőrök és szociális munkások is rendelkeztek az adott elvárásokkal, hiszen mindannyian gyakorlott szakemberek hivatásukban. A fókuszcsoportos beszélgetések teljes anonimitással készültek, azonban minden megkérdezett esetében adatlapon rögzítettem nemét, korát, legmagasabb iskolai végzettségét, valamint, hogy mióta dolgozik a választott hivatásban és milyen beosztásban, pozícióban dolgozott a vizsgált napon. Ezeket az adatokat a dolgozat végén egy keményadat táblázatba foglalva ismertetem. A fókuszcsoportos beszélgetések 2012 novemberében zajlottak le. A beszélgetések átlagosan 2 - 2,5 órát vettek igénybe. Az interjúkat mindkét esetben diktafonnal rögzítettem, majd a beszélgetéseket gépelve dokumentáltam.

Második fejezet:

„Én nem gondolom, hogy a bűnelkövetők alapján véve rossz emberek lennének” - Kutatási eredmények bemutatása

2.1 A kutatási eredmények háttér-információi

2.1.1 A vizsgált célcsoportok általános jellemzői

Korábbi utalásomat megerősítve, mely szerint a fókuszcsoportos beszélgetések olyan személyekkel készültek, akik az adott témában átlagon felül tájékozottak mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a rendőrök átlagosan már hét éve dolgoznak a hivatásukban, a szociális munkások pedig tíz éve. A nem tekintetében kutatásom is jól tükrözi azt a tendenciát, mely szerint a szociális szférát inkább a női nem képviselői választják – kutatásom esetében 4 nő és egy férfi –, míg a rendőr pályán inkább az erősebbik nem képviselteti magát – 3 férfi és 2 nő. Utóbbi esetben

azonban nem olyan szembetűnő a különbség, mint az első esetben, de jól látható, hogy a rendvédelmi dolgozók körében magasabb a férfiak száma. A végzettségek tekintetében nagyobb eltérés figyelhető meg a két vizsgált csoport esetében. Míg a szociális munkások mindegyike felsőfokú végzettséggel rendelkezik, addig a rendőrök közül csupán ketten szereztek főiskolai végzettséggel diplomát. Ennek egyik oka az lehet, hogy a 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló rendelet meghatározza, hogy mely szociális intézmények, milyen végzettségű embereket alkalmazhatnak tevékenységükhöz.

2.2 Kutatási területek

A kutatás során mindkét megkérdezett csoportban azonos vezérfonal szerint történtek a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések. A vizsgálatomban arra kértem meg interjúalanyomat, hogy nyolc témakörben osszák meg véleményüket, tapasztalataikat az adott témában. A dolgozatban azonban hat témakör elemzését végzem el, hiszen a választott kutatási témához ez kapcsolódik szorosan. A tanulmány további részében az általam feltett kérdésekre kapott válaszokat elemzem, és hasonlítom össze a két hivatás képviselői által elmondottak alapján. Az interjúkat tartalomelemzéssel dolgoztam fel. Az elemzés során interjúrészleteket mutatok be annak érdekében, hogy a vélemények, gondolatok minél színesebben kirajzolódjanak. Ezzel célom, hogy az elmondottakat közelebb hozzam az olvasó számára, ezáltal hitelesebbé és életszerűbbé téve az információkat.

2.2.1 Választott hivatás okának megismerése

Az első témakörben arra voltam kíváncsi, hogy a megkérdezetteket mi motiválta, vagy mi vonzotta a választott hivatáshoz. Emellett szerettem volna megismerni annak okát, hogy miért éppen ezt a szakmát választották, valamint tudták – e mire kell számítaniuk a választott hivatást illetően. Az eredmények tekintetében elmondható, hogy a rendőrök körében nem lehet konkretizálni, hogy miért az adott hivatás mellett döntöttek. Többségben az egyenruha szépsége vonzotta őket a pályára, azonban voltak olyanok is, akik azért választották, mert áldozatokon akartak segíteni, vagy akadt olyan személy is, aki barátja kedvéért választotta a rendőrhivatást, de megtetszett neki, és már évek óta ez a foglalkozása. Abban azonban mindannyian egyetértettek, hogy nem tudták, mire készüljenek, vagy mire számíthatnak munkájuk során, hiszen valamennyien a civil életből kerültek a rendőrség állományába.

„Amikor elkezdtem rendőrként dolgozni, a biztos megélhetést, a megbecsülést, a rendet és fegyelmet láttam a hivatásban, és ezért szerettem volna itt dolgozni. Persze ezen felül a rászorultakon is szerettem volna segíteni! A mottónk a „Szolgálunk és Védünk!” – rendőrök

A rendőrökkel ellentétben a szociális munkások mindannyian azért választották a szociális szférát hivatásuknak, mert mindenképpen embereken akartak segíteni. Mindenki már életének korai szakaszában kirajzolódott az embereken való segítség gondolata. További érdekesség, hogy a szociális munkások már pályakezdésük előtt tudták mire kell számítaniuk, azonban őket ennek ellenére is érte számos csalódás.

„Mindenkinek, amikor pályakezdő volt, voltak elképzelései. De ahogy teltek – múltak az idők, ezek az elvárások egyre inkább lecsökkentek (...) az évek során azt tapasztaljuk, hogy egyre sokasodnak a problémák, de ha megtaláljuk ezek között a sikerélményeket, akkor ezek mind segítenek, hogy továbblendüljünk, ne égjünk ki idő előtt” – szociális munkások.

A kiégés vagy más néven, Burnout szindróma jelensége régóta létezik, de csak néhány évtizede foglalkoznak vele a különböző tudományágak. A jelenlegi vizsgálati eredmények szerint elsősorban az emberekkel hivatásszerűen foglalkozó személyeket érinti, de előfordulhat minden olyan hivatás esetén, amelyben emberekkel való közvetlen kommunikáció jelentős szerepet tölt be a mindennapok során. A leggyakrabban használt burnout fogalom H. Freudenbergertől származik, 1974-ből. Véleménye szerint a „burnout – kiégés – szindróma krónikus, emocionális megterhelések, stresszek nyomán fellépő fizikai, emocionális, mentális kimerülés állapota, amely a reménytelenség és inkompetencia érzésével, célok és ideálok elvesztésével jár, s melyet a saját személyre, munkára, illetve mások vonatkozó negatív attitűdök jellemeznek (H. Freudenberger 1974).

A kiégés tehát mind a szociális munkásokat, mind pedig a rendőröket érintheti abban az esetben, ha hiányzik a visszajelzés, a megerősítés, ha alacsony jövedelemért túl sok munkát kell elvégezni, ha gyakori krízishelyzeteket kell megoldaniuk, ha extra igénybevétel mellett nagy felelősség hárul rájuk. A kiégés soha nem egy statikus állapot, hanem egy olyan folyamatként körülírható jelenség, amely ciklikusan időről – időre újra megismétlődik. Ennek megakadályozására fontos felismerni a kiégésre utaló

jeleket, és hogy a szakembereket megfelelően támogassák és elismerjék munkájukat (Ónody 2001).

„(...) akkor legalább már itt bent támogassuk egymást. Akkor ezek mind olyan dolgok, olyan pluszt adnak, amitől is az ember jobban fogja magát érezni a munkahelyén, a munkájában és lehet, hogy hozzásegíti ahhoz is, hogy jobban végezze el a mindennapi tevékenységet. Jobban és eredményesebben tudjon segíteni adott esetben az ügyfélén”.
– szociális munkások.

2.2.2 Szegénység – avagy miként értelmezik a fogalmat a rendőrök és a szociális munkások

A kutatás témája a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés az elszegényedett kistépüléseken, ezért úgy véltem érdemes lenne a bűnelkövetés témaköre előtt feltárni azokat a véleményeket, képzeteket és tapasztalatokat, melyet a vizsgált két célcsoport e fogalomról ismer. Ennek érdekében ebben a blokkban arra kértem meg a résztvevőket, hogy meséljenek el mindent, amit a szegénységről tudnak. Kit tartanak szegénynek? Mitől szegény a szegény? Tudják –e annak okát, hogy mi vezetett a szegénységi élethelyzethez?

A két vizsgált célcsoportról elmondható, hogy azonosképpen definiálták a szegénység fogalmát illetve nagyon hasonló a szegénységről alkotott véleményük és tapasztalatuk.

„Nekem mindig az jut eszembe, amit annak idején, a főiskolán mondtak. Abszolút szegénység az, akinek már a vízre, kenyérre, semmire sincsen, a napi betevő falatra sincsen jövedelme, az ellátása nincs kielégítve. Én nem ezt látom szegénységnek. Én úgy gondolom, hogy az a szegénység, ha a társadalom által elfogadott szintet nem tudja minden ember teljesíteni. De óriási lemaradások ne legyenek. Ma pedig sajnos azt látjuk, hogy a lesüllyedt rétegek szó szerint vegetálnak.” – szociális munkások

„A legtöbb ember esetében, ha elszegényedésről beszélünk, akkor a munkanélküliségre vezethető vissza. A válság során sok ember a hitele miatt került nagyon rossz anyagi helyzetbe, amit nagy részben a munkával rendelkezők sem tudnak átvészelni, hogy

megtartsák az előző életszínvonalukat. Azért nem tudnak a szegénységből kiemelkedni, mert nincs megfelelően bérezve a dolgozó, az árak pedig folyamatosan emelkednek. A legtöbb ember egy munkahellyel sem rendelkezik, nemhogy mellékállást tudjon vállalni, hogy helyre hozza anyagi helyzetét.” – rendőrök

Az interjúbeszélgetésekből kiemelt idézetek jól tükrözik, hogy mindkét csoport válaszadója a szegénységet egyfajta élethelyzetnek tekinti, melyet a társadalom többi tagjához viszonyítanak. Emellett úgy vélik a megkérdezettek, hogy a legfőbb kockázati tényező a szegénységet illetően a munkanélküliség, az alacsony iskolai végzettség, az idős kor, a sokgyermekes családok, a szegregált településrészen való élés jelenti számukra.

„Ez már az abszolút szegénység. Amikor már a tartalékokhoz sincs már nyúlni, amikor az idősebb embereknek régen nem okozott problémát, hogy meghalt a szülő, mert volt miből eltemetni”. – szociális munkások

A rendőrök és a szociális munkások által elmondottakat alátámasztja az Európai Bizottság véleménye is, mely szerint ma már minden állampolgár számára nyilvánvaló, hogy a társadalom néhány csoportját szélesebb körben és magasabb fokban érinti a szegénység kockázata, mint más csoportokat. A szegénység elsősorban a különböző kisebbségekhez/etnikumhoz tartozókat (pl. romákat), gyerekeket, fiatalokat, sok gyermeket nevelő szülőket, vagy éppen egyedül nevelő szülőket, migráns csoportokat érint. A legfrissebb Európai adatok szerint ma több mint húsz millió gyermeket fenyeget a szegénység Európa szerte. „A nagycsaládokban élő gyermekek esetében a veszélyeztetettségi arány huszonöt százalék, az egyszülős családokban nevelkedő gyermekeknél pedig harminc százalék felett van (Európa Bizottság 2011: 7).

Hazánkban a szegénység meghatározása számos definíciós problémába ütközik, így a következőkben, a témával foglalkozó szakemberek által használt fogalmakat mutatom be.

A szegénységgel foglalkozó szakemberek egyetértenek azzal, hogy szegénység mindig is volt, ám szintje, mértéke, társadalmi megítélése folyamatosan változott. Nehéz megmondani, hogy milyen volt tíz, húsz, száz éve, avagy most szegénynek lenni. De akkor vajon mi is a szegénység, és kit tekinthetünk szegénynek? A társadalomkutatók sokféle választ adtak erre a látszólag könnyű kérdésre. Zombori

Gyula szerint „a szó hétköznapi értelmében szegénységen sokat azt értik, hogy az ember éhes, rongyos, nincs hajléka vagy emberhez méltatlan körülmények között lakik (Zombori 1994: 149).

Andorka Rudolf megfogalmazásban „a szegénység fogalmát inkább a hagyományos fajtájú hátrányos helyzet megjelölésére, és inkább alacsony jövedelem és ebből adódó hátrányok, mint például a nem megfelelő táplálkozás, rossz lakásviszonyok megjelölésére szoktuk használni (Andorka 2006).

A társadalomkutatók a fogalom jobb és érthetőbb tisztázása érdekében tovább bontották a fogalmat, ezzel megkülönböztetve abszolút és relatív szegénységet.

Az első szegénységkutató, Rowentree megfogalmazása szerint „az abszolút szegénységben élőknek a minimális szintű öfenntartás is nehéz. {...} Az abszolút szegénységben bizonyos, alapvetőnek tekintett szükségletek olyan alacsony szinten elégíthetők csak ki, ami komoly kárt okoz az érintettek személyiségében, szellemi – fizikai egészségében” (idézi Zombori 1994: 149).

Az abszolút szegénységi fogalom mellett gyakran használt fogalom a relatív szegénység, mely Peter Townsend nevéhez köthető. Townsend megfogalmazása szerint egyénekről, családokról és a népesség egyes csoportjairól akkor mondjuk, hogy szegénységben élnek, (azaz, hogy az objektív relatív depriváció helyzetében vannak), ha nem rendelkeznek elegendő forrással ahhoz, hogy úgy táplálkozzanak, olyan tevékenységben vegyenek részt, és olyan életfeltételekhez, javakhoz jussanak, amelyek a társadalmukban szokásosak vagy legalább széles körben elfogadottak és helyeslésre találhatnak” (idézi Zombori 1994: 150).

A hazai szegénységkutatók fogalma és az általam megkérdezett rendőrök és szociális munkások fogalma tehát szorosan összefügg. Mindkét célcsoport helyesen és jól definiálja a szegénységet, mint az egyik legnagyobb és legégetőbb társadalmi problémát hazánkban.

De hogyan vélekedik a szegénységről a szociálpolitika? A hagyományos szociálpolitika a szegénységet leginkább az életkörülmények, a jövedelem, az anyagi helyzet hiányaként képesek érzékelni és kezelni. Technikailag úgy teszik ezt lehetővé, hogy határvonalakat húznak, azaz szegénységi küszöböket. Ez tulajdonképpen nem jelent mást, mint hogy aki a küszöb felett helyezkednek el, azokat nem tekintik szegénynek. Ellentétben azokat, akik a szegénységi küszöb alatt helyezkednek el, azokat szegénynek definiálják. A szociálpolitikában használatos szegénységi küszöbök a következők:

1. Az abszolút szegénységi küszöb esetén az adott társadalom körülményeitől, jövedelmi viszonyaitól függetlenül állapítják meg.
2. A relatív szegénységi küszöbnél az adott társadalom adott időben megfigyelt átfogó, általános életkörülményekhez, jövedelmekhez képest húzzák meg a határvonalat a szegények és a nem szegények között.
3. A szubjektív szegénységi küszöb esetében arra kíváncsiak a szakemberek, hogy az egyes emberek hogyan ítélik meg saját helyzetüket (Krémer 2009).

A szegénységgel kapcsolatban azonban nem csak a fogalom definiálása, meghatározása és okainak feltárása okoz gondot, hanem az is, hogy az interjúalanyok véleménye szerint szocializációs problémák is fellelhetőek.

A szocializáció első színtere a család. A szocializációs folyamat a születésünkkel kezdődik és a halálunkig tart. A folyamat a felnőtté válást, a személyiség fejlődését határozza meg. A szocializációs folyamat során a felnőtté váló fiatal nem tudatosan dolgozza fel a környezeti hatásokat, így elsajátítja mindazokat a szerepeket, értékeket, viselkedéseket, képességeket, készségeket, amelyek azokra a csoportokra jellemzőek, ahová tartozunk, vagy tartozni szeretnénk (Nagy 2007).

„Viszonyítás kérdése, mert ha őket – szegényeket - kérdeznénk meg, azt mondanák, hogy nekik ez így jó. Mi látjuk így, hogy ők rossz helyzetben élnek. A legtöbbjük azt mondja, hogy neki jó így. (...)Igen, mert abba szocializálódott bele. – szociális munkások

A szegénység és bűnelkövetés körében végzett kutatások, elméleti tapasztalatok arra hívják fel a figyelmet, hogy a szegénység, a munkanélküliség soha nem vezet önmagában bűnelkövetéshez. A korábban készített kutatások azt bizonyítják ugyanis, hogy a vagyon elleni bűncselekmények elkövetésének hátterében társadalmi és egyéb halmozott hátrányok gyakorta előfordulnak. A munkanélküliség és a bűnözés ok – okozati kapcsolata már mindenki előtt ismeretes, azonban a munkanélküliségnek nem a bűnözés az egyetlen deviáns megnyilvánulási formája (Szirtes 2010).

„A szegénység nem feltétlenül vonzza azt, hogy elkövető is legyen, nem potenciális bűnöző a szegény” - rendőrök

2.2.3 Bűnelkövetésről általában

A vizsgálati anyagom elemzésének következő szakasza a szegénységgel kapcsolatos témakör elemzése után a bűnelkövetés volt. A témakör lekérdezésében és elemzésében az volt a célom, hogy megismerjem és megismertessem a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetéseket. Szándékom tehát annak megismerésére irányult, hogy ezeket a bűncselekményeket valóban azért követik el az emberek, mert nincs más kiút, nincs más lehetőségük arra, hogy szükségleteiket fedezzék, vagy a szegénység és a megélhetési bűnelkövetés között nincs ténylegesen igazolható kapcsolat. A kutatási eredményem elemzése előtt a megélhetési bűnelkövetés fogalmának eredetéről kíváncsi voltam néhány szót ejteni, majd a témában született különböző deviancia elméleteket szeretném bemutatni, hiszen a szegénységgel összefüggő bűnözést a társadalom nemkívánatos magatartási formának tekintette, bármely történelmi korszakot vesszük is elemzés alá. Kialakultak bizonyos elméletek és nézetek a normaszegő viselkedéssel kapcsolatban, ezért ebben a fejezetben ismertetem a bűnözéssel összefüggő deviancia elméleteket, mivel úgy vélem nagy segítséget nyújtanak az általam elkészített interjúelemzésekhez, hiszen a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetésben a bűnelkövetés okait keresem a rendőrök és a szociális munkások szemszögéből.

A megélhetési bűnözés/bűnelkövetés sajátos magyar fogalomként definiálható, hiszen sem a tudomány világában, sem pedig a tudományos fogalomtárban nem használatos fogalomról beszélünk. Ennek ellenére a köznyelv előszeretettel használja, valamint kutatási tapasztalataim is azt igazolják, hogy a két vizsgált hivatás „szakzsargonjában” fellelhető fogalomról beszélünk.

A definíciót Kuncze Gábor (volt liberális belügyminiszter) 2006-ban vezette be. Akkori értelmezés szerint Magyarországon a 20.000 forint értékű lopás nem számított rendőrségi ügynek. „A fogalom jobbára arra utal, hogy olyan, jobbára kis értékre elkövetett bűncselekményről van szó, amelyek során az elkövetők éppen csak annyit tulajdonítanak el a javak jogos tulajdonosától, amennyi utóbbiak és családjuk megélhetéséhez, értsd: egyik napról a másikra való túléléshez elegendő, tehát szinte elhanyagolhatóan kicsiny értéket” (Póczik 2012: 2). Az értékhatár bevezetésének következményeként számos vidéki területen lehetetlenné vált a zöldség- és gyümölcstermesztés, valamint az állattartás.

„A megélhetési bűnözés körében a legjellemzőbb a lopás. E vonatkozásban beszélhetünk: termény, fa, élelmiszer, bolti lopásról. Ezek a leggyakoribbak, általában az évszaktól függően változnak az esetszámok. Télen fa és terménylopás, nyáron zöldség- és gyümölcslopás. A bolti lopás egész éves jelenség”. - rendőrök

A kutatók véleménye szerint ezek a megélhetési bűnelkövetések sok esetben természetes módon csapnak át erőszakos bűncselekményekbe, és végső soron akár gyilkosságokba is torkollhatnak.

„A törvényszegést, ha úgy vesszük, két részre oszthatjuk. Szabálysértés és a bűncselekményi alakzatról beszélhetünk. A legtöbb elkövetett cselekménynek mindkét alakzatával találkozhatunk lopásnál például az értékhatár határozza meg, mert 50.000 Ft alatt szabálysértésről, felette pedig bűncselekményről beszélhetünk. De van olyan eset is hogy nem az értékhatár, hanem egyéb körülmény, elkövetési magatartás határozza meg hogy melyiknek minősül”. - rendőrök

A legfontosabb momentuma mégis az a megélhetési bűnelkövetésnek meglátásom szerint, hogy csak roma származású emberekre használták a fogalmat a bevezetését követően, vagyis így akarták felmenteni a kisebb lopások elkövetőit. Mára azonban nem lehet ilyen szűk kategóriákat alkalmazni, hiszen az egész társadalomra kiterjed (Budapest Analyses). Vagyis a társadalom egészére megfigyelhető egyfajta deviancia, deviánsviselkedés.

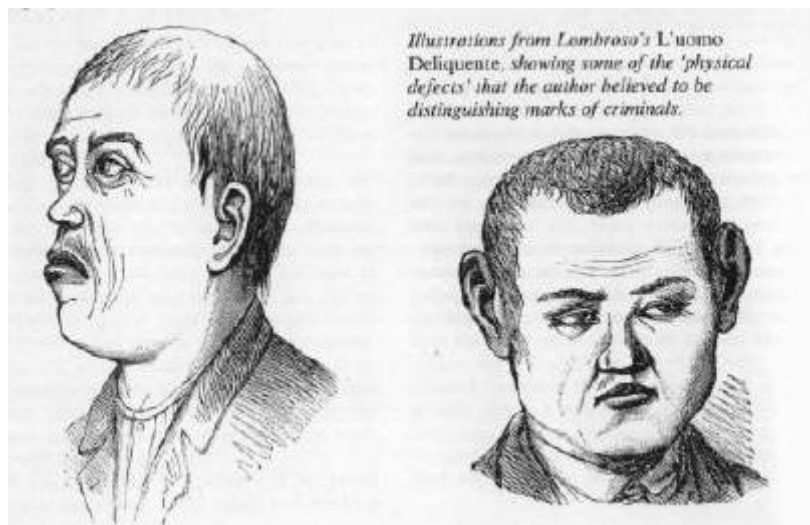
Andorka Rudolf megfogalmazása szerint „az emberek társadalmi együttélése azért lehetséges, mert nagy többségük alkalmazkodik az adott társadalomban elfogadott normákhoz, viselkedési szabályokhoz. Ugyanakkor minden társadalomban előfordul, hogy egyes tagjai ezeket a normákat megszegik. A normaszegést nevezik devianciának, a normaszegő viselkedést pedig deviáns viselkedésnek”(Andorka 2006: 15).

A szociológia tudományágban különböző elméleti hipotéziseket fogalmaztak meg a deviáns viselkedés okairól. A szociológiai elméletek közös jellemzője, hogy a deviáns viselkedés társadalmi gyakoriságának magyarázatát keresi és a társadalomban gyökerező okokat kívánja feltárni. A szociológiai elméletekkel szemben felállított más tudományágak elméletei az egyénben keresik a problémát és az egyén deviáns viselkedésének okait vizsgálják (Andorka 2006).

Az általam készített fókuszcsoportos beszélgetések elemzése előtt nézzük meg hát a három bűnözéssel összefüggő deviancia elméletet:

Az első elmélet a **biológiai elméletek**hez és a bűnözéshez kapcsolódó legfontosabb megfigyelés C. Lombroso olasz orvos nevéhez fűződik. Lombroso ugyanis úgy vélte, hogy a testi jellemzők, legfőképp a koponyaalkat és a bűnözés szorosan összefügg. Véleménye szerint, a bűnözők koponyaformájuk jobban hasonlítanak az emberszabású majmokéra, mint az emberre.

1. ábra: "Lombroso fej"

Forrás:

http://www.magtud.hu/files/eloadasok/kotelezo/szociologia/12/fok/medikalizacio_1203.pdf

A koponyaforma és a bűnözés közötti kapcsolat elutasítása után a következő elmélet az erőszakos bűnelkövetést és a kromoszóma – rendellenességet kapcsolta össze. Kiindulópontja, hogy az emberi test sejtjeiben található negyvenhat kromoszóma, huszonkét pár szomatikus és két nemi kromoszómából tevődik össze, s ez a két nemi kromoszóma határozza meg a születendő gyerek nemét. Ezt X és Y kromoszómának nevezték el. A nők normális, érett petesejtjei mindig egy X kromoszómát, míg a férfiak spermiumai egy X, vagy egy Y nemi kromoszómát hordoznak. Ennek eredményeképp, XY képlet esetén férfi, XX esetén pedig női kifejlődést eredményez (Vital Net). Az elmélet feltevése szerint, ha a normális XY kombináció kiegészül egy Y kromoszómával az érintett személy hajlamosabb a bűncselekmények elkövetésére. Különböző kutatási eredmények szerint ugyanis a börtönlakó személyek zöme

rendelkezett ezzel az XYY kromoszómapárosítással. Ennek bebizonyítására azonban nincsenek megfelelő adatok és tények (Andorka 2006).

A második elmélet a **racionális választás elmélete** a bűnözéssel kapcsolatban, mely Ronald Clarke és Derek Cornish nevéhez fűződik. A szociológiai elmélet abból indul ki, hogy a vagyon elleni bűncselekményt elkövető személy racionálisan jár el a bűncselekmény elkövetésekor, ugyanis mérlegeli annak várható anyagi hozadékait, a lebukás kockázatát, valamint a várható büntetést is (Andorka 2006).

„Szerintem már igen, tisztában vannak a büntetés súlyával, mert már annyit kapták el a rendőrök. Nekünk is szinte már nincs olyan ügyfelünk, akit még legalább egyszer ne kaptak volna el. De inkább kétszer. Mindig hozza nekünk a büntetést, hogy segítségünk részletfizetést kérni, vagy, hogy leülhesse vagy ledolgozhassa”. – szociális munkások

„Általában nincsenek tisztában a büntetési tételekkel, főleg a manapság jellemző sűrű törvénymódosítások miatt, valamint a legtöbb embert nem is érdekli, mit kaphat az elkövetett cselekménye miatt. A visszaesőkre (főleg a börtönt is megjártaakra) igaz az, hogy tudják a jogaikat főként. Meg hogy melyik bűncselekményt hogyan büntetik mik a súlyosító- és enyhítő körülmények.” – rendőrök

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetésből kiemelt két részlet jól reprezentálja, hogy a szociális munkások és a rendőrök véleménye teljes mértékben eltér egymástól, hiszen míg a segítő szférában dolgozók véleménye alátámasztja a racionális választás elméletét, addig a rendőrök álláspontja nem igazolja ezt az elméletet. Vagyis a rendvédelmi dolgozók véleménye szerint, csak a visszaesők mérlegelik a várható anyagi hozadékot, és a várható büntetést.

Korinek László tovább bontva a racionális döntés elméletét meghatároz normasértő cselekvési lehetőségeket, és normakövető cselekvési lehetőségeket, melyet költségek és hasznok oldalra is lebont. A normasértő cselekvési lehetőségnél, költség oldalra sorolja R. Clarke és D. Cornish tipológiáját. Ilyen felmerülő költségek például a bűncselekmények végrehajtásához szükséges erőfeszítések, a lelepleződés kockázata, az esetleges büntetések felmérése valamint ide sorolja a későbbi rossz lelkiismerettel való elszámolást is.

„Van olyan esetünk, amikor a fiúk kukoricát loptak. Két zsák kukoricát. De hát azért kemény fizikai munkával megdolgozott érte. De csak ellopták, ráadásul egy rendőr kertjéből” – szociális munkások

Korinek véleménye szerint a haszon például a bűncselekménnyel elérhető anyagi haszon, vagy az izgalom, mely együtt jár a bűnelkövetéssel, de ide tartozik a társak pozitív elismerése, tekintélynövekedése az elvégzett bűncselekmény folytán (Korinek 2006).

„Volt rá példa, hogy a nem roma fiúk az utcai jelzőtáblákat heccből fogták, kitörték és elvitték.” – szociális munkások

Korinek László normasértő cselekvési és normakövető cselekvési lehetőségek elmélete is bebizonyosodni látszik a vizsgálatomban, hiszen egyrészt a fenti idézetet alapul véve a fiúk megdolgoztak – azaz a bűncselekmény végrehajtásához erőfeszítéseket tettek meg, míg utóbbi esetben a közösen elvégzett cselekvést pozitív élményként élték meg.

A harmadik elmélet az **anómia elmélet**, mely bevezetése Émile Durkheim nevéhez köthető. Az anómia elmélet nem jelent mást, mint a társadalmi normák meggyengülésének állapotát, mely a gyors és nagy társadalmi változások hatására erősödik fel. „Az anómia nem egyszerűen a társadalmi normák meggyengülése az adott társadalomban, hanem a társadalomban elfogadott célok és megengedett eszközök közötti ellentmondás” (Andorka 2006: 28).

„A válság során sok ember a hitele miatt került nagyon rossz anyagi helyzetbe, amit nagy részben a munkával rendelkezők sem tudnak átvészelni, hogy megtartsák az előző életszínvonalukat (...). Sok ember a kilátástalan helyzetbe kerülése miatt nem lát más kiutat és ezért választja azt, hogy inkább elmegy pl. lopni, minthogy a gyerekek éhen haljanak.” – rendőrök

A kutatási eredményeimet illetően látható, hogy a különböző bűnözéssel összefüggő deviancia elméletek igazolódni látszódnak. Azonban ha nem a deviancia elméleteket vesszük alapul, hanem a Kuncze Gábor által bevezetett megélhetési bűnözés fogalmát, vagyis hogy a romák követik el ezeket a bűncselekményeket – leggyakrabban -, akkor

azt tapasztalhatjuk, hogy megoszlik a vélemény a rendőrök és a szociális munkások között, de ellentétek figyelhetőek meg egy – egy hivatásban dolgozók között is.

„Igazából nem lehet különbséget tenni, hogy magyar – e vagy nem az elkövető. Vannak vegyesen”. – szociális munkások

„Igen, nekem, akik most kijöttek a börtönből ők nem romák, de van falopás miatt roma fiatal is gondozásba. Roma és nem roma között is van bűnelkövető”. – szociális munkások

„Én azt tapasztalom, hogy a romáknál van inkább a megélhetési bűnelkövetés. Nekem legalábbis az ügyfélkörben van olyan hogy fát lopott, vagy kaját. A nem romáknál csoportosan elkövetett rablás és súlyos testi sértések miatt voltak börtönben”. - szociális munkások

A három fenti idézet jól szemlélteti, hogy a szociális munkások között igen nagy a véleménykülönbség. Hisz míg az egyikük erősen állást foglal a romák által elkövetett megélhetési bűnelkövetés számának nagysága mellett, addig a másik válaszadó erősen elveti annak bizonyosságát. Ezzel ellentétben a rendőröknél némi konszenzus látszik kirajzolódni, hiszen ők nem általánosítottak csoportokat.

„Nem lehet általánosan jellemezni. Minden bűncselekmény más, minden elkövetés más élethelyzetben történik, más az indító oka, és más a kimenetele így szerintem erre, nem lehet egy kimerítő, konkrét választ adni.” - rendőrök

Amikor azt a kérdést tettem fel a fókuszcsoportos beszélgetéskor, hogy „Mit gondolnak, általában hogyan buknak le ezek a bűnelkövető személyek?” mindkét csoport azonos választ adott, vagyis hogy a rendőr épp arra jár, és így bukik le.

„Arra jár a rendőr, igazoltatja őket. A biciklin úgy viszik a fát, hogy kilóg, nincs felkötve. Nem kocsival viszik, vagy olyan kocsival, ami le van ponyvázva, de jellemzően mindig kerékpáron.” – szociális munkások

„Általában saját észlelés, vagy bejelentés alapján kerülnek elfogásra. A helyszínen az intézkedő rendőr igazoltatja az elkövetőt, ruházat átvizsgálást hajt végre. Meghallgatja a helyszínen lévő tanúkat, esetleg ha van, megnézi a rendelkezésre álló videó felvételt.”

- rendőrök

Vannak azonban eltérő esetek is, amikor az egyik elkövető bejelentést tesz, a másik elkövető lebuktatása érdekében. Ez leggyakrabban akkor fordul elő, amikor tetten érnek valakit, és bosszúból mást is feljelent.

„Hallottam olyat is hogy feljelentik egymást. Ha nekem nem sikerült, neki se sikerüljön alapon. Nagy a széthúzás a telepen élők között is” – szociális munkások

További egyetértés született a két megkérdezett csoportban, abban a kérdésben is, hogy milyen formában követik el ezeket a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetéseket.

„Mindenféle bűnelkövetés jellemző, egyedül, csoportosan, fiatalkorúval, gyermekkorúval. Ezek függenek a bűncselekmény, szabálysértés milyenségétől is.” – rendőrök

„Önállóan vagy csoportosan, vagy gyerekesen. Nem lehet kategorizálni”. – szociális munkások

Az általam végzett kutatási eredményeket alátámasztják a korábbi szakirodalmak és más kutatók által készített tanulmányok. Összességében elmondható tehát, hogy a vizsgált településen a leggyakoribb bűnelkövetések a szegénységgel szorosan összekapcsolódnak, de nem lehet általánosítani, hogy minden szegénységben élő személy bűnelkövető.

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések elemzése alapján azonban látható, hogy a rendőrök és a szociális munkások hasonlóan gondolkodnak, és hasonló tapasztalataik vannak a témát illetően. Az elmondottak alapján a leggyakrabban előforduló szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés a szükséglet-kielégítésre irányuló lopások. Ősszel gyakoriak a takarmánylopások, télen a falopások egész évre pedig a bolti lopások jellemzőek. Emellett mindkét megkérdezett célcsoport megemlíttette a prostitúciót, mint megélhetési bűnelkövetést. A rendőrök illetékességi területükön

kevésbé találkoznak ezzel a válfajjal, azonban a szociális munkások számos esetet ismernek és látnak.

„A megélhetési bűnelkövetésnél ott van a strichelés is. Ott állnak kint az utcasarkokon a 13 – 14 éves lányok, a 41-es úton. Vagy az anyák is kint állnak, hogy legyen mit ennie a gyerekeknek.” – szociális munkások

„A prostitúció nem gyakori a területünkön, de ha előfordul, lehetőség van helyszínbírság kiszabására, vagy őrizetbe vételre is.” – rendőrök

További eredménye a kutatásnak, hogy a közvélekedéssel és közhiedelemmel ellentétben a rendőrök nem alkalmaznak rasszista megközelítéseket egy – egy szituáció során, hiszen leggyakrabban az elkapások a véletlenül múlnak – vagyis épp arra járt egy rendőr. A témát illetően azonban a szociális munkások valóban elnézőbbek tudnak lenni, de ők sem helyeslik, és nem nézik jó szemmel az elkövetéseket. A szociális szférában dolgozók inkább szeretnék megismerni annak az okát, hogy miért követte el a bűncselekményt az illető. A beszélgetések célja mindig az, hogy ne kövesse el ismét, ne legyen visszaeső bűnelkövető a személy.

„Ugyanolyan bűn, mint a másik, - a törvény szerint, - de azért az ember lelkiülete, vagy egyáltalán amikor látom, hogy elvette a kenyeret, mert éhes, akkor hogyan is haragudjak rá?” – szociális munkások

„Meg kell próbálnunk megérteni őket, hogy – hiszen ez a szakmánk, a hivatásunk – nem lehetünk előítéletesek a társainkkal szemben.” – szociális munkások

2.2.4 Az értékrend vizsgálata

A kutatás során az értékrend, mint téma kidolgozásának és feltárásának célja az volt, hogy megismerjem a vizsgált célcsoport értékrendjét a bűnelkövetésről és a bűnelkövetőkről. Fontosságát abban látom, hogy ha bármely csoport értékrendje eltér a társadalom által elvárt értékektől, akkor munkájukat nem tudják kellő hatékonysággal végezni.

Az értékrend fogalmának meghatározásakor sincs konszenzus a témával foglalkozós szakemberek körében. Rohan, megfogalmazása szerint a közös nevező a különféle felfogásokban az lehet, hogy az érték valamilyen elérendő, kívánt állapotra vonatkozó motiváció kognitív reprezentációja (Keller é.n).

Elsőként arra voltam kíváncsi ebben a témakörben, hogy a megkérdezettek hogyan ítélik meg a bűnelkövető személyeket, majd arról kérdeztem őket, hogy mit gondolnak a vizsgált településen élők a bűnelkövetésről és bűnelkövető személyről.

„Én nem gondolom, hogy a bűnelkövetők alapjában véve rossz emberek lennének. Sok ember a kilátástalan helyzetbe kerülése miatt nem lát más kiutat és ezért választja azt, hogy inkább elmegy például lopni, minthogy a gyerekek éhen haljanak” – rendőrök

„Ha megtudom, hogy az egyik ügyfelem bűncselekményt követett el, vagy az egyik családtagja, akkor soha nem az az első gondolatom, hogy elkezdem utálni, vagy lenézni, hanem az érdekel, hogy vajon miért csinálta. Én ugyanúgy beszélgetek vele, mint azelőtt. Ahogy beszélgetek velük, kiderül mindig, hogy nem borzasztó emberek ők, csak éppen abban az élethelyzetben nem tudtak mást tenni” – szociális munkások

„A lakosságban egyértelműen felháborodást kelt, hogy a romák megélhetési bűnözésükkel károsítják az ő javaikat. Úgy értékelik, hogy a kemény munkával megszerzett vagyonukat, az „ingyenélők” sajátjukként kezelik, annak tekintik, úgy gondolják, mert szociálisan rászorultak ez nekik jár”- rendőrök

Az elmondottak alapján látható, hogy nem lehet előítéleteket megfogalmazni egyik hivatás képviselőivel szemben sem.

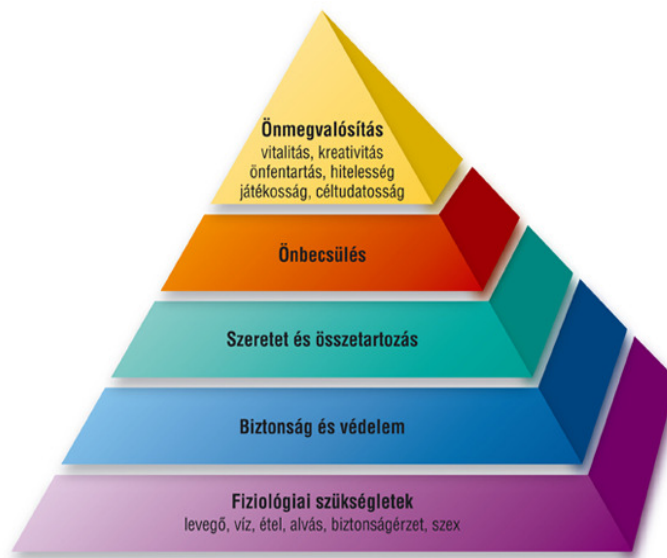
A tudományos megfogalmazás szerint az előítélet „ellenséges vagy negatív attitűd, amely téves vagy nem teljes információkból származó általánosításon alapul” (Aronson 1980). Az előítéletekre számos példát lehet hozni, hiszen minden társadalmi csoportban megfigyelhető jelenségről van szó. Az előítélet legszembetűnőbb tulajdonsága, hogy gyakran az előítéletet sújtó csoport tagjai is elfogadják ezek igazságtartalmát.

Amennyiben az utóbbi idézetet vesszük elemzés alá, látható, hogy a vizsgált közösségen élők a megélhetési bűnelkövetést a roma származású emberekhez kötik. Korábban már volt arról szó, hogy a megélhetési bűnözés fogalom bevezetésekor

Kuncze Gábor a romák által elkövetett bűncselekményekre alkalmazta a fogalmat, mely itt e szerint igaznak minősül. Ellenben az is megállapításra került, hogy a fogalmat nem lehet ily módon kategorizálni embercsoportokra.

Az értékek mellett ebben a témakörben arra is hangsúlyt fektettem, hogy megismerjem a bűnelkövetés okait, vagyis azt, hogy valóban azért követik el a bűncselekményeket az elkövetők, mert más forrásból nem tudják szükségleteiket kielégíteni. Maslow ugyanis abból indul ki, hogy az emberi szükségletek hierarchikusan rendeződnek el, a fiziológiai szükségletektől az önmegvalósítás felé tartva.

2. ábra: Maslow – féle szükségletpiramis

Forrás: http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/maslow_motivcis_piramisa.html

Ha a fenti piramist vesszük elemzés alá, akkor az látható, hogy az emberi viselkedés visszavezethető a biológiai alapon nyugvó, majd a társadalmi és pszichológiai dimenziók felé elmozduló igényekre (Koller é.n). Mivel az általam vizsgált témakör a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés, láthatjuk, hogy a bűnelkövetők a fiziológiai szükségletüket elégítik ki a Maslow féle szükségletpiramis szerint.

*„A megélhetési bűnelkövetést szerintem a szükséglet-kielégítés hiánya miatt követik el, főleg családapák, vagy olyan felnőttek, akiknek gondoskodniuk kell családtagjaikról”-
szociális munkások*

„Vannak olyan esetek, amikor szerintem valóban nem tud más tenni, minthogy például elmegy és lop aznapra tüzelőt” - rendőrök

Az értékrend témakörben láthatóvá vált, hogy mindkét vizsgált csoport munkáját a társadalmilag elfogadott értékek és normák alapján végzik. Előítéletről egyik esetben sem lehet beszélni, azonban a közösségi normákat nagymértékben gyengítik az elkövetett bűncselekmények. A kutatás célja ugyanis arra is irányult, hogy megismerjem a vizsgált települések szegénységben élő családjainak életét, a helyi társadalom jellemzőit, a társadalmi kohézió szintjét, illetve, az elszegényedés miatt keletkezett helyi települési szintű feszültségek nagyságát, társadalmi okait, jelenségeit és következményeit.

2.2.5 Együttműködés más szervekkel, szervezetekkel

A kutatás hipotézisének felállításakor azt feltételeztem, hogy a rendőrök és a szociális munkások képesek a hatékony és eredményes együttműködésre munkájuk során. Így ebben az elemzési részben ennek tényét kívánom feltárni. Az eredmény igazolja az általam vázolt felvetéseket, hiszen mindkét vizsgált csoport véleménye szerint hatékony együttműködés figyelhető meg közöttünk. Természetesen mindkét fókuszcsoportos beszélgetés során felsorolták azokat a tagokat, melyekkel napi munkájuk során kapcsolatba kerülnek, de ennek felsorolása és részletezése nem tartozik a kutatási téma köré, így nem kívánok róla szót ejteni.

„Tökéletesnek tartom a más szervekkel történő együttműködésünket, Beszéljünk akár más hivatásos szervről, vagy a szociális háló tagjairól. Véleményem szerint a szociális szféra nélkül sem a megelőzés, sem a kezelés nem lenne ilyen hatékony. Mindennaposnak mondható a kapcsolatunk, mely nagyban segíti a munkánkat. Minden területen együtt dolgozunk, legyen szó arról, hogy bántalmazást észlelünk és jelzéssel élünk, vagy arról hogy törvényes képviselő híján az ő segítségüket vesszük igénybe”. (...) Mindig a rendelkezésünkre állnak, amikor csak szükségünk van a szaktudásukra. - rendőrök

„A rendőrökkel most például egy egészségpályázatban egy programelem az övük. Bűn és baleset megelőzési program. Előadásokat tartanak az iskolákban. Mindig nagyon kedvesek és készségesek voltak velünk, ha együtt dolgoztunk. Ők is jelzőrendszeri tagok,

de nem mindig tudnak eljönni a havi jelzőrendszeres megbeszélésre, mivel nagyon leterheltek és elfoglaltak. Amikor azonban eljönnek nagyon aktívak és felkérhetőek ők is a szakemberek közül előadást tartani az aktuális program” – szociális munkások

Az együttműködési készségük vizsgálatán kívül arra is rákérdeztem, hogy van-e olyan terület, vagy beavatkozási módszer, amit hiányolnak a másik szakma képviselői által. Ennek feltárását azért láttam fontosnak, hogy mindkét megkérdezett fél tudomására jusson az információ, melynek segítségével még hatékonyabb együttműködés kialakítására lehetnek képesek.

„Nem igazán tudok olyan dolgot megnevezni, ami hiányosságként említhető talán az, hogy ők nem 24 órás munkarendben dolgoznak. Így egy éjszaka történt esemény kapcsán sok esetben nehézkes a szükséges intézkedések foganatosítása, de ezt másnap orvosoljuk.” – rendőrök

„Az egyetlen probléma, hogy túlkésőn jeleznek, hogy valamilyen probléma merült fel.” – szociális munkások

„Főleg a távolságtartás, családon belüli erőszaknál jó lenne, ha 3 napon belül kapnánk értesítést. Ez még nem működik, de rajta vagyunk, hogy a törvény által előírt időben-időintervallumban történne meg a jelzés. Túlterheltek sajnos nagyon. Nem mindig érnek el mindenhova, ha elérnek, akkor is mindig sietnek” – szociális munkások

A családon belüli erőszakról nincs egységes fogalom, de a jelenség fő ismertetőjegyei alapján elmondható, hogy egyfajta erőszak típusként definiálható. A családon belüli erőszak fogalma alatt leggyakrabban azokat az eseteket értjük, amikor egyik családtag kísérletet tesz, vagy meg is valósít egy olyan magatartásformát, amellyel a másik fél fölött hatalmat – testi, anyagi, jogi dominanciát – tud gyakorolni (Elektronikus Lakossági Bűnmegelőzési Információs rendszer – ELBÍR 2011).

A részletek alapján tehát elmondhatjuk, hogy bár hatékony együttműködésre képesek a vizsgált csoportok, azonban még van mit javítaniuk a még hatékonyabb, konszenzusos együttműködés érdekében. Míg a szociális munkások a túl késői bejelentést, értesítést hiányolják a rendőroktól, addig a rendvédelmi dolgozók a nem állandó jelenlétet nélkülözik a segítő munkatársaktól.

2.2.6 „Mit vársz, mit adsz, mit kapsz!?! Rózsaszín ködöt, jókedvet” - Sikereség – érzet vizsgálata

A kutatási eredmény elemzésének utolsó részében a fókuszcsoportos beszélgetések végén arra kértem meg a résztvevőket, hogy beszéljenek arról, hogy sikeresnek érzik – e magukat a választott hivatásban. Úgy vélem ugyanis, hogy ahhoz meg magas szinten és professzionális munkát végezzenek a megkérdezettek, saját munkájukat pozitívan kell megítélniük. A siker kritériumának megfogalmazását azonban mindig rájuk bízom, hiszen nem az általam felállított sikerek kritériumokra voltam kíváncsi, hanem a saját maguk által definiált fogalomra.

„Szerintem sokkal univerzálisabb a munkaköröm, mint azt korábban gondoltam. Sokkal összetettebb. Sikeresnek érzem magam, mert úgy gondolom, hogy ténylegesen tudok segíteni embertársaimon. Ami nagyon jó érzés.” – rendőrök

„Amikor elkezdtem a rendőrségen dolgozni nem tudtam, hogy mit fogok csinálni, és mivel fognak eltelni napjaim. Nem tudtam igazán miről szól a rendőrségi élet. Nem lehet tudni, amíg nem csinálod. De azt hiszem, elmondhatom, hogy sikeres vagyok abban, amit csinálok. E nélkül nem is lehetne csinálni.” – rendőrök

„Véleményem szerint tudásomnak megfelelően végzem a napi feladataimat. Igyekszek minden problémával egyforma mértékben foglalkozni. minden ember problémája magának a legnagyobb így nekünk is így kell ezt kezelniünk. Amennyiben segíteni tudok az arra rászorulóknak örömmel tölt el, hiszen erre esküdtem fel.” – rendőrök

„Vannak sikerek persze, a nélkül nem is menne a dolog.” – szociális munkások

„Az apró sikereknek is nagyon kell örülni, nagydolgot nem várhatunk, ezt tudja mindenki. Nem friss diplomások vagyunk, akik még várják a csodát” – szociális munkások

Az alcím egy szociális munkástól származik, amit korábban egy drogfüggő személytől hallott, mely már akkor nagyon megtetszett neki, és úgy véli a segítő szakmára nagyon

jellemző idézet. „*Mit vársz, mit adsz, mit kapsz!? Rózsaszín ködöt, jókedvet– egyikőnk se várta, amikor elkezdjük ezt a pályát.* Az utóbbi idézet és az interjúrészletek is azt támasztják alá, hogy mindannyian sikeresnek érzik magukat, de a sikereket nem nagy dologban kell mérni. Úgy vélik, hogy a legkisebb dolgokat és értékelniük kell napi munkájuk során, hiszen csak így tudják teljes odaadással végezni a napi tevékenységeket. Ha a tudomány világát hívjuk elő a siker fogalmának értelmezése kapcsán, ismét azt tapasztaljuk, hogy nincs egységes definíció. A Magyar Értelmező Kéziszótárban fellelhető siker fogalma annyi tesz, hogy „valamely tevékenység szerencsés kimenetele, jó eredménye.” Vagy az „alkotással, magatartással kivívott tetszés” (J. Soltész – Szilágyi 1992: 1206).

E fogalom értelmezése szerint is bátran állíthatom, hogy a fókuszcsoporthoz beszélgetésben résztvevő rendőrök és szociális munkások sikeresnek érezhetik és tarthatják magukat, hiszen mindennapi munkájuk során egymás munkájuk felé, vagy feletteseik, vezetőik elé eredményes, produktum munkát képesek előállítani.

Összefoglalás

Kutatási eredményeim összefoglalásaként elmondható, hogy az általam felállított hipotézisek igaznak minősültek.

Az első hipotézisem, mely szerint a rendőrök a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés esetén a jogszabályok és előírások mentén végzik feladatukat, kevés figyelmet fordítva az ok – okozati folyamatok megismerésére igazolódni látszott, hiszen munkájukat mindig a törvényi és jogszabályi háttérnek megfelelően végzik. Azonban azt is megfigyelhettük, hogy tisztában vannak a bűnelkövetés okaival, ismerik az egyének szociális- és társadalmi helyzetét.

A második hipotézis szerint a szociális munkások szociális érzékenységükből és hivatásukból kifolyólag elsősorban nem a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés súlyát mérik fel, hanem a bűnelkövetés hátterének megismerésére fordítanak figyelmet szintén bebizonyosodott a vizsgálat során. Az eredményekből kitűnik azonban az is, hogy a segítő szakmában dolgozó személyek is a társadalmilag elfogadott normákat fogadják el, de ismerve a szegénységgel küzdők (élet, szociális) helyzetét mégis elnézőbbek tudnak lenni bizonyos esetekben. Viszont abban az esetben, amikor az adott bűncselekmény nincs kapcsolatban a megélhetéssel, ők is a személyes – nem pedig a hivatásban gyakorolt – véleményüket helyezik előtérbe. Ugyanis a megélhetési bűnözés körébe sorolt cselekmények és elkövetőik mentegése

megengedhetetlen, mert a sértettek maguk is rendszerint szerényjövedelmű, pici vagyonkával rendelkező személyek, többszörösen kiszolgáltatottak – véli Póczik (2012). A megélhetési bűnelkövetés áldozatai ugyanis leggyakrabban idősek, betegek, sérült emberek.

A harmadik hipotézis feltételezése, hogy a bűnelkövető személyek kilátástalan élethelyzetük miatt követik el a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetéseket is bebizonyosodott. Számos empirikus, elméleti kriminológia tanulmány és kutatás született már a témában, melyek alátámasztják az általam mért eredményt is. A mélyszegénységben élő, marginalizált csoportok körében nagyobb gyakorisággal fordul elő a bűnelkövetés és törvénszerűen jönnek létre bűnöző szubkultúrák. Póczik Szilveszter tanulmányával támasztható alá az általam végzett kutatási eredmény, mely szerint a bűnözői karrier már gyermek – és fiatalkorban elkezdődik. Számos utalást tettek az általam megkérdezettek is arra, a tényre, hogy sok esetben a szülők a gyerekekkel közösen végzik el a bűncselekményeket (Póczik 2012). Ennek ok, hogy velük szemben gyermekkor miatt büntethetőséget kizáró ok áll fent, ugyanis tizennégy éves korukig gyermekkorúnak tekinthetők.

A kutatás utolsó és egyben egyik leghangsúlyosabb hipotézise az volt, hogy a két szakma - a rendőrök és a szociális munkások - nézetei, nézőpontjai és megítélése időnként eltér egymástól azonban úgy véltem, képesek a hatékony együttműködésre teljes mértékben igaznak mutatkozott. Mindkét fókuszcsoporthoz beszélgetés során számos alkalommal elhangzottak az együttműködésükre vonatkozó pozitív tapasztalatok. Elemzésem eredményeként elmondható, hogy míg a rendőröknek a szociális munkásokra szaktudásuk és szakértelmük miatt van szükségük, addig a segítő szakmában dolgozóknak a rendőrök biztonságérzetet és védelmet nyújtanak. A szakmák közötti együttműködésre már a rendszerváltás után is felhívták a figyelmet, hiszen már akkor nyilvánvaló volt a szakemberek számára, hogy a munkanélküliség emelkedésével, a szegénység növekedésével és mélyülésével a bűnelkövetési arány nőni fog. Az összetett társadalmi jelenségegyüttest a rendőrség módszereivel egyedül már nem tudja kezelni (Laki 1992).

Úgy vélem, illetve kutatási eredményeim is alátámasztják, hogy a szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés nagymértékben jelen van hazánkban. A probléma megoldása, illetve kezelése közös ügyünk. Mind az állampolgárok, mind a segítő foglalkozásban dolgozók, mind pedig az állam közös ügye. A konszenzusos együttműködésen alapuló munkák professzionálisabbá tétele elengedhetetlen az ilyen

komplex társadalmi problémák megoldásához. Ennek megvalósulásához szükség lenne olyan új ismeretek szerzésére - jelen esetben mindkét hivatásban dolgozóknak -, amely elősegíti a különböző klienscsoportok jobb megismerését, valamint olyan komplex tudásanyag elsajátítására, ahol a két hivatás közelebbről megismeri a másik munkáját. A kutatás során észrevételem ugyanis az volt, hogy ismereteik csupán saját munkájukra terjed ki, mások munkavégzését csak felszínesen követik nyomon. Egy 2008-ban készült kutatási jelentés arra hívja fel ugyanis a figyelmet, hogy szükség van egy új gyakorlat bevezetésére, ahol is a romák, a civil szervezetek, a rendőrök és a segítő szakmákban dolgozók jobban megismerik egymást. E jelentés szerint ugyanis nem elég, ha jogszabályi vagy törvényi kötelezettség révén tesznek eleget az elvárásoknak az adott csoportok, mentalitásbeli változásnak kell ahhoz történnie, hogy eredményes legyen az új gyakorlat (dr. Kádár – Körner – dr. Moldova – dr. Tóth 2008).

A szegénységgel összefüggő megélhetési bűnelkövetés okainak megismerése, a két vizsgált hivatásban dolgozók véleménye az adott témáról, valamint az együttműködési készségük, képességük, hajlandóságuk és hatékonyságuk mérése úgy vélem további kutatást igényel, hiszen a téma kiváltképp érdekes és aktuális, így számos további kérdést vonz maga után. Úgy gondolom, a téma teljes feldolgozása akkor valósulna meg, ha az érintett, azaz a megélhetési bűncselekményeket elkövető személyek is a vizsgálat tárgyát képeznék.

A téma komplex elemzése érdekében kutatásomat tovább folytatom a bűnelkövető személyek bevonásával.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló rendelet
2. 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
3. Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó
4. Andorka Rudolf (2006): Deviáns viselkedés. In: Papp János (szerk.): *Devianciák és ifjúság*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója 15 – 50. oldal
5. ARONSON, Eliott (1980): *A társas lény*. Budapest, Közgazdasági és jogi kiadó
6. Budapest Analyses. A magyarországi roma politika ártértékelése utolsó elérés dátuma: 2012. november 23.
http://www.budapestanalyses.hu/docs/Hu/Elemz%C3%A9sek_Arch%C3%ADvum/analysys_216_hu.html
7. dr. Kádár András Kristóf – Körner Júlia – dr. Moldova Zsófia – dr. Tóth Balázs (2008). Szigorúan ellenőrzött iratok. A magyar igazoltatási gyakorlat hatékonyságáról és etnikai aspektusáról – kutatási jelentés. Budapest, Magyar Helsinki Bizottság
8. Elektronikus Lakossági Bűnmegelőzési Információs rendszer – ELBÍR. Szám: 16000/321-24/2011. ált. Nem magánügy! (a családon belüli erőszak).
http://www.jaszfenyszaru.hu/doc/hirlevelek/elbir_321_24.pdf utolsó elérés dátuma: 2012. december 25.
9. Európa Bizottság (2011): *A szegénység és társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem európai platformja*. A szociális és területi kohézió európai keretrendszere. Luxemburg, Európai Unió Kiadóhivatala
10. H. Freudenberg (1974): *Burnout szindróma*. utolsó elérés dátuma: 2012. november 23. <http://www.lelkititkaink.hu/burnout.html>
11. http://www.magtud.hu/files/eloadasok/kotelezo/szociologia/12/fok/medikalizacio_1203.pdf utolsó elérés dátuma: 2012. november 23
12. J. Soltész Katalin – Szilágyi Ferenc (1992): *Magyar Értelmező Kéziszótár*. Budapest, Akadémia Kiadó
13. Keller Tamás (é.n): Értrend és társadalmi pozíció.
<http://www.szazadveg.hu/files/kiadoarchivum/47keller.pdf> utolsó elérés dátuma: 2012. november 23.

14. Kistérségi Mutató (2008): *Tájékoztató a kiemelten támogatott kistérségekről.*
Központi Statisztikai Hivatal
15. Korinek László (2006): Bűnözési elméletek. Budapest, Duna Palota Kiadó
16. Krémer Balázs (2009): *Bevezetés a szociálpolitikába.* Budapest, Napvilág Kiadó
17. Laki László (1992): Munkanélküliség és bűnözés. Esély 1992/5. 45-62. oldal
18. Maslow féle szükségletpiramis.
http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/maslow_motivcis_piramisa.html
utolsó elérés dátuma: 2012. december 15.
19. Nagy Ádám (2007): *Ifjúságsegítés. Probléma vagy lehetőség az ifjúság?*
Budapest – Szeged, Új Mandátum Kiadó
20. Ónody Sarolta (2001) *Kiegészítő tünetek (burnout szindróma) keletkezése és megoldási lehetőségei.* Új Pedagógiai Szemle, 51/5. pp. 80–85.
21. Póczik Szilveszter (2012): Szegénység, Bűnözés, Megélhetési bűnözés. Polgári szemle
8. évfolyam 1-2. szám utolsó elérés dátuma: 2012. december 22.
http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=318&page=1
22. Síklaki István (2006): *Vélemények mélyen.* A fókuszcsoporthoz módszer, a kvalitatív közvélemény – kutatás alapszája. Budapest, Kossuth Kiadó
23. Sziertes Klára (2010): Pillanatkép a megélhetési bűnözésről. utolsó elérés dátuma: 2012. december 28.
http://www.kimisz.gov.hu/data/cms26135/Sziertes_Klara_Pillanatkep_a_megelhetesi_bunozesrol.pdf
24. Vicsek Lilla (2006): Fókuszcsoporthoz. Elméleti megfontolások és gyakorlati alkalmazás. Budapest, Osiris Kiadó
25. Vitál net. <http://www.vital.hu/themes/sex/johanna2.htm> utolsó elérés dátuma:
2012. november 12.
26. Zombori Gyula (1994): *A szociálpolitika alapfogalmai.* Budapest, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület

1.FÜGGELÉK:
KEMÉNYADAT – TÁBLÁZAT

SZOCIÁLIS MUNKÁSOK

	Nem	Életkor	Iskolai végzettség	Mióta dolgozik szociális munkásként?	Pozíció
1.	Nő	33	Felsőfokú – Általános Szociális munkás	2005	Családgondozó
2.	Nő	32	Felsőfokú – Általános Szociális munkás	2003	Családgondozó
3.	Férfi	29	Felsőfokú – Általános Szociális munkás	2011	Családgondozó
4.	Nő	30	Felsőfokú - Szociálpedagógia	2005	Közösségfejlesztő
5.	Nő	46	Felsőfokú – szakvizsga – Szociális munkás	2000	Tagintézményvezető

RENDŐRÖK

	Nem	Életkor	Iskolai végzettség	Mióta rendőrként?	Beosztás
1.	Férfi	41	Érettségi	1991	KMB csoportvezető
2.	Nő	27	Főiskola	2007	Nyomozó - csoportvezető
3.	Férfi	33	Érettségi	1998	KMB
4.	Nő	36	Érettségi	2004	Járőr
5.	Férfi	27	Főiskola	2006	Nyomozó